

venskem ima beseda „Slovenec“ nekterim ljudem le političen pomen, ker nočejo vedeti, čeravno dobro vejo, da je Bog narod vstvaril, kateri na Kranjskem, Štajarskem itd. biva in jezik govori, ki ga pisatelji že od nekda j slovenski jezik zovejo (glej Linharta „Geschichte Krains II. Th.“ str. 180; glej Šafařík „Ankunft der Slaven“ str. 7.; glej Primaž Truberjeve v Tibingu 1550 — tedaj pred več kot 300 leti natisnjene „Bifquice, is tib se ty mladi inu preprosti Sloveni mogo lahfu vfratim zhasu brati nauzhiti.“ itd.) in katerim je Slovenec bolj preklican, kakor radikalec, demokrat, rovár itd. Taki ljudje pa, ki niso se učili slovenščine v šolah, ki si pod narodom ne mislijo družega kakor priprostega kmeta, ki umeti ne morejo, da se slovenski ravno to pisati in govoriti more, kar v družih jezikih, in ki celó menijo, da to, kar se zdaj slovenski piše, je nov jezik, popolnoma nerazumljiv in tedaj nepotreben, tudi ne morejo razumeti, čemu se domorodci toliko prizadevajo za národno omiko in oliko, ter se čudijo, da vlada pušča slovenski jezik celó v šolah učiti!*) Vidi se iz tega, da so njih misli bolj po družih naučene kakor samostojno prevdarjane. Taki slovenski Nemci pa tudi o Nemcih nič bolje niso podučeni ne o njih državnih zadevah, ne o njih slovstvu; o Gotajcih vejo toliko kakor o Kitajcih, o Prusih toliko kakor o Rusih. Ali je Prešeren bil Nемеc ali Göte Slovenec, jim je vse eno, in kdor bi jim kaj pripovedaval o teh velikanih, bi jim resnično kalil njihov javni zaspani mir. Da so ti ljudje Avstrijani, to sicer vejo; kaj pa pomeni, da so udje ustavne (konštitucijne) države, ne morejo razumeti, ker so državljani zgolj le iz prirojene navade. Narodne, državljanske, človečanske zavesti ne smeš iskati pri ljudéh, katerih dušni pregled ne seže dalj kakor razgled z njihovega zvonika.

Kakor Slovenci sploh so tudi moji mestjani radi dobre volje, in poliček rujnega vinca jim vdihne včasi celó nekako domorodnost. Ako takrat slišijo slovenske zdravice, pesem slovensko ali govorjenje domače, prijazno slovensko, povzdigne se jim duh nad teló, in omeči se jim srce, kakor v mleku suha skorja. „Dulce est pro patria bibere“ pravijo. Kadar so tako židane volje, pravijo celó, da imajo čitavnico. Bora čitavnica! Prave čitavnice ustanoviti pa ni mogoče, ker mnogo mestjanov le za silo brati zná, celó celó malo pa jih zná slovenski brati; skoraj vsem pa bi bila pregrešna potrata, v taki dragini denar trositi za — nepotrebne slovenske časnike in knjige!

Tako je vsak tak le modrijan sam za-se; tako gleda svet skozi svoje očale, ki so tako stare in motne, da so že vid izgubile; mestice njegovo mu je sreda vsega svetá; kar je zunaj tega ozidja, za to mu ni mar; vse je prazno in nečimrno, kar se ne dá precej v denarjih preceniti; misel, ki dušo nad telo povzdigne, je neumna in smešna; obrača se le za-se; národ mu je ničla.

Da bi popisal vse posebnosti svojega mestica, potreboval bi dokaj papirja, in prizadevanje moje bi morebiti ne bilo vredno pet kapljic črnila. Pa saj boš, potrpežljivi bravec, spoznal že iz teh vrstic, kako deleč smo še od prave omike, ki jo zahteva sedanji čas duševnega in materijalnega napredka, in da skoraj vse naše mestica so saj več ali manj podobne ravno popisanemu. — Leži pa v mesticah dokaj doslej spijoče národne moči; zato ni obupati, da ne bi je predramili národu v blagor in državi naši v prid in srečo. Treba le tudi v male mesta, v katerih se je obdržalo toliko slivarstva in starokopitnosti, zasaditi blago seme domo-

rodne ljubezni, da tudi v njih poženo krepke národne cvetlice.

Kako naj bi se to storilo, bom skusil prihodnjič omeniti; danes pa rečem, kakor Slovenec stare korenine pravi: Pomozi nam v to mili Bog!

Narodopisna drobtinica.

Nekoliko o laški kulturi pri Rezjanih.

Prvi sad laške kulture je „dutrena“ (doctrina, to je, krščanski nauk) in v „dutreni“ na prvem mestu je križ delati po latinsko; ta pa se v ustih Rezjana tako glasi: „Nomine patreš, et vilju, e šperto i santo, amen.“ Očenaš latinski je pa tak: „Pater nošter, kve san cöle! Santevicetör naman tua; venja renja tua; fiata voluntaš tua šikudan tera; pane nostra šikudjana bizodja; dibita noštra devitürböš noštriš; an dukas tentacionis; a mala; amen.“

Molitev za mrtve: „Profundis klamja jate domine, žezda voce meje; trantavi itandente i voce pekacionis mejis itd.“ Sv. angelju varhu se Rezjani tako priporočajo: „Andjele deje, kustoda da meje, komise de odje, lumine, sarve, rege, guverna; amen.“

Ako Rezjana vprašaš: ali razume, kaj dé; ti odgovori: „Če ne razumem jaz, razume da ga Bog.“ Če je pa taka, pa nasvetujem prav lahak pripomoček, da se celo sveto mašo vse to moli, kar duhoven moli pri maši, in kdor ima čas, še vsaki dan brevira lahko opravi, kakor duhoven ali menih v kloštru, če prav nobene črke ne pozná. Iz otročjih let se vem spomniti, da smo otroci rekli: „govorimo no enmalo po nemški ali pa po laški; in jeli smo žlobodrati, da nas nobeden ni razumel ne Nемеc ne Lah, mi sami sebe pa tudi ne. Če je taka, da je dosti, da Bog razume, naj bi pa človek rajši žlobodral, toda tako, da prvi žlobuder in prvi glas, ki ga človek izusti, če se mu le jezik premakne, naj bi veljal za prvo besedo, ki v mašnih bukvah stoji; drugi pa za drugo in tako naprej do konca. Brevir bi se ravno tako lahko opravil; Bog že vé, koliko zlogov žlobudranja gré na vsako besedo v mašnih bukvah in v brevirji. Kolikokrat so otroci tepeni in lasani, ker jim „dutrena“ v glavo ne gré, in s to „dutreno“ velikokrat otrokom vés drugi krščanski nauk pristudijo. Glejte, to je sad „dutrene“ in laške kulture pri Rezjanih. Tej napaki bi se pač lahko v okom prišlo, bo eden in drugi rekel; duhovni naj bi le rekli, da se Rezjanom latinski moliti ni treba učiti. Res je to; al duhovni tega ne dejo; duhovne dobivajo Rezjani Lahe, mnogi Lahi pa mislijo, da je samo v latinščini in laščini izveličanje.

Ta napaka je že tudi stara, zatoraj Lahom in Rezjanom sveta, čeravno je velika presoja. Nobena naredba pa ni zato sveteja in boljša, če je še tako stara, če ni že dobra sama po sebi. Ker so menda Lahi mislili, da je v latinščini več izveličanja kot v slovenščini, zato so Slovencem slovenski obred vzeli in latinskega vrinili; samo nektere škofije so se tega posiljenja, te presoje obvarovale, ker so vedile, da imajo dosti stare in toraj tudi dosti svete obrede in dosti svetij jezik, v katerem so se obredi opravljali. Rezjanom bi se moglo o tej napaki samo po škofovi besedi pomagati.

Rezjani imajo tudi šolo, toda na laški podlagi in sad te šole je, da se nauče laški brati, nekteri še laški pisati, laški govoriti se pa nobeden ne izučí, kakor se na slovenski zemlji v šolah na kmetih nobeden nemškega izučil še ni. Sad šolski je tudi, da morejo Rezjani pri Božji službi latinski in laški peti, kar spet nobeden ne razume, kakor samo tisti, ki so se s pohiševanjem po Laškem za silo laškega izučili; samo le-ti

*) Beri tudi v tem še celó iz dispositionsfonda podpiranega dunajskega „Bothschafter-ja“ ob priliki Koberjeve pravde. Vred.

polovico petja razumejo. Mar naj bi Rezjani v cerkvi slovenske pesmi peli; slovenske pesmi bi vendar vsaki Rezjan lahko razumel, če prav tu in tam kake besede ne, laškega petja ne razumejo prav nič.

* *

Slovensko slovstvo.

Kozlerjev slovenski zemljovid

v drugo na svetlo dan.

„Novice“ so že povedale, da se je g. Peter Kozler namenil, svoj zemljovid v drugo med svet dati. Sedaj pa morejo naznaniti, da je druga ta izdatba ravnokar na Dunaji prišla na dan, tiskana se vé da po isti plošči, kakor prvi zemljovid, kterege začetek, namen, obliko in zgodovino so „Novice“ leta 1861. na strani 244. popisale. Al vrh tega, da so železnocestne proge in druge bodi deželne, bodi okrajne ceste, kar se jih je izdelalo od leta 1853., na novem zemljovidu načrtane in železniške postaje pristavljene, odlikuje se isti od poprejšnjega še s tem, da mu je pisanje čistejše in razločnejše, — ker ga je vrezovavec, gosp. Knorr, iz slovečega dunajskega c. k. zemljopisnega zavoda, na plošči nekoliko povzdignil in prenovil, dalje s tem, da je zemljovid na vzhodno-južni strani proti hrvaški zemlji razširjen in po enaki meri dopolnjen tje do Varaždina, Zagreba, Karlovca, Ogulina in Senja, na vzhodno-severni strani pa gori do Gradca, tako, da sedaj naše sosestvo, zlasti z južnimi brati živeje razkazuje, in zadnjič tudi s tem, da je na njem jezikova meja dosti očitnejše in to z dvojno barvo po narodih izpeljana, kakor je sedaj navada za narodopisne meje na mapah. Tudi papir je kaj ličen. Sme se toraj reči, da je slovenski zemljovid g. Petra Kozlerja v drugi izdatbi res lepši, vrednejši in primernejši od prvega in da je malo enacih zemljovidov, kateri bi s takim merilom toliko naznamb obsegali, toliko krajev, cest itd. kazali. Na merilo namreč naj se ozre kdor koli bi kjekod našel, da kaka podsobnost morebiti ni prav izpeljana, ter naj pomisli, ali se to na tako tesnem prostoru tudi dá izraziti. — Zemljovid sam veljá le 1 gold. av. vel.; toda pridani ste mu dve knjižici, namreč že znani „Narodopis“ iz priklade k prvi izdatbi, in pa „Imenik krajev“ na zemljovidu zapisanih, vendar samo v slovenskem jeziku, in s tema knjižicama vred se prodaja zemljovid sedaj po 1 gold. 20 kr. na Dunaji pri g. izdatelju, v Ljubljani pri gosp. Lercherju in v Celju pri gosp. Tarmonu. — Upamo, da bodo rodoljubi radi segli po tem lepem izdelku med Slovenci še malo razširjene umetnosti in da zlasti nobena slovenska čitavnica ne ostane brez zemljovida, ki nam našo domovino, naš rod in naše sosede pred oči postavlja.

Mati dete zibaje.

Oj nedolžno dete milo,
Spančkaj mirno in sladkó!
Sladke sanje te pred silo
Ljut'ga sveta branijó.

Zgodaj bode te zbudilo
Še iz spanja sladkega,
Kar iz sréka je podilo
Brez skrbi življenje to.

Spančkaj sladko, spančkaj mirno,
Božja roka varje te,
Varje angeljček te virno,
Ki pri zibki ti búdí.

Zdaj še lakko mirno spavaš,
Strasti srce ne pozná;
Zdaj še lahko sladko sanjaš,
Ko nedolžnost ziblje te.

Blagoslov, ah! moj naj tvoje
Spanje zljajša; — lahko noč! —
Da bi mati dete svoje
Srečno vidila vsikdar!

F. Č. P.

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Česki spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

Kako milo je v Ahmed-aginem konaku v Obodu! Tla so pogrnjene, nič Helene Martinovičeve ne tišči v noge; krasna Črnogorka počiva na prelepem divanu v izbi. Sredi izbe je peč, v nji pa živo oglje iz rožnega lesa. Tam v kotu sužnica s sklonjeno glavo čepí na bobku (lavorji) zato, da kadila deva na oglje. Dim se dviga iznad žrjavice, razpenja po izbi in vendar tako vonja! Pa Helena se ne meni za vse to nič, ampak na-pol leži, na-pol pa sedi na mehkem divanu. Ali sv. Ivan! Kako krasna je ta Črnogorka! Zato ni čuda, da se je Ahmed vès zagledal va-njo. Aga sedí poleg nje; ona pa je že delj časa zamišljena, da ne vidi aga kakor sužnika zraven sebe; ne vidi lepote v konaku, niti sužnice, kako streže.

„Alah-Kerim!“ — vskliknil je Ahmed-aga, ko je zapazil, kako se je potemnilo njeno čelo; kako tresle se ji obrvi; ko je slišal, kako vzdihla. „Kaj ti je vendar? hosudarka, povedi mi!“

Prijela se je za čelo, z drugo prostó roko pa obrnila se k Ahmedu: „Nič mi ni, spomnila sem se na dom, na brate. Danes bodo pri ognji pa pri blagoslovljenih svečah obhajali Odrešenikovo rojstvo; jaz pa ne bodem pri njih!“

„Blagor ti zato, huriska moja!“ — djál je Ahmed, „zakaj — po Črni gori bode kmali drug ogenj plamenil!“

Temna rudečica je Heleni oblila obličje; oko se je zaískrilo ji, pa vendar je dosti hladno odgovorila: „Vem, vem, saj si mi že dosti povedal, kako se pripravljate, da bi pogubili Črno goro; kmali ne bodem imela domovine več, kmali nikogar, nego —“

„Mene“ — segel je v besedo ji Ahmed — „jaz bi ti rad namestoval brate, namestoval vse, kar ti je milo in drago, kakor si mi ti vse, kar svet ima lepega; ti si mi vse veselje!“

Helena se je nagnila k njemu; smeh ji je zaigral okoli ust:

„Ali bodeš zmirom tako ljubil me — brez prenehanja?“ — vprašala ga je.

„Zmirom zmirom!“ — obljubil je Ahmed — „tudi kadar Asraelova*) perut zašumi nad menoj, ponese moja duša tebe v spominu v prerokov raj.“

„Kdo bi se branil taki ljubezni?“ — vskliknila je Helena. „Tudi jaz ti prisežem: živela bodem s teboj, tvoja bodem do smrti“ — obljubila je veličastno.

„Alah!“ — vskriknil je Ahmed.

„Samo danes mi še privošči spomin na minuloost“ — zaprosilo je dekle.

„Vse, hosudarka, vse, kar hočeš“ — dovolil je Ahmed ročno — „povedi mi! Kar te veseli, vse ti storim.“

„Res me ljubiš“ — tlesknila je Helena z rokami, kakor v detinski radosti — „idi tedaj, Ahmed, idi in pogledi, ali božični kresovi goré že, ali še ne po naših gorah?“

Precej je Ahmed slušal krasno Črnogorko; al nekako zamišljen, skor nemiren se je vrnil.

„Kaj pa je, kaj ti je otémnilo čelo, dragi moj?“ — vprašala ga je Helena.

„Kresovi goré povsod po gorah že“ — djál je Ahmed — al tolicih nisem še nikoli vidil. Ne vem, nič dobrega se ne nadjam.“

*) Asraela Turki imenujejo smrtnega angelja.